

Riskienhallinta yritystoiminnassa

9.9.2022

Riskit kuuluvat yrittäjyyteen ja yrittäjällä tulee olla kyvykkyyttä ottaa riskejä. Yrittäjät, vastoin kuin joskus kuulee väitettävän, eivät yleensä ota äärimmäisiä riskejä, vaan pysyttelevät keskimääräisen ja järkevän riskinoton välimaastossa. Kun riskinotto on hallinnassa, niihin pystyy myös vaikuttamaan. (Allah & Nakhaie 2011, 77.)

Kun ryhtyy tai harkitsee ryhtyvänsä yrittäjäksi, kannattaa istahtaa hetki alas ja pohtia omaa yritystoimintaansa ja yrittäjyyttään riskien näkökulmasta. Ensimmäiseksi kannattaa kysyä itseltään, millaisia riskejä juuri tässä minun aloittamassani liiketoiminnassa/toimialalla on? Mitkä riskit ovat sellaisia, että ne voivat aiheuttaa yritykselle suurta vahinkoa toteutuessaan? Mitkä riskit ovat sellaisia, jotka voidaan vakuuttaa jne.

Riskien määritteleminen ei välttämättä ole helppoa, sillä sama asia voi joissain tapauksissa olla sekä mahdollisuus ja uhka. Arkikielessä sanalla ”riski” tarkoitetaan yleensä sellaista tappiota, menetystä tai vahinkoa, joka liittyy ei-toivotun tapahtuman realisoitumisen mahdollisuuteen. Tällaisen ei-toivotun tapahtuman seurauksena syntyvät tappiot voivat olla rahallisen arvon, terveydellisen arvon tai yhteiskunnallisen arvon menetyksiä. (Koskinen 2018, 11.) Havierniková & Kordoš (2018, 1683–1684) huomauttavat, että riski edustaa asiaa, joka voi tuoda parhaimmillaan voittoa, mutta se voi aiheuttaa myös tappioita. Käytännössä riski liittyy erityisesti suunniteltujen ja jo saavutettujen tavoitteiden väliseen eroon. Riskiin liittyy sijoitettujen varojen menettämisen mahdollisuus. Riskejä voidaan vähentää toteuttamalla ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja kehittämällä riskitietoisuutta.

Keskeinen riskiin liittyvä tekijä on epävarmuus. Riskien yhteydessä puhutaankin ”mahdollisesta riskistä”. Toisin sanoen riskin toteutumisen todennäköisyys vaihtelee. Tapahtuma voi toteutua tai sitten ei toteudu. Riskienhallinnan arvioinnin mallit perustuvat usein todennäköisyyslaskentaan. Tällaiset mallit ovat toimivia sellaisissa tilanteissa, joissa epävarmuutta ja vahinkoja (tappioita) kyetään ennakoimaan, mittaamaan tai mallintamaan. Käytännössä tällainen lähestymistapa mahdollistaa taloudellisen riskienhallinnan ja siihen

liittyvien sitovien sopimusten vaatiman riskiarvioiden tarkkuuden ja luotettavuuden. (Koskinen 2018, 11–12.)

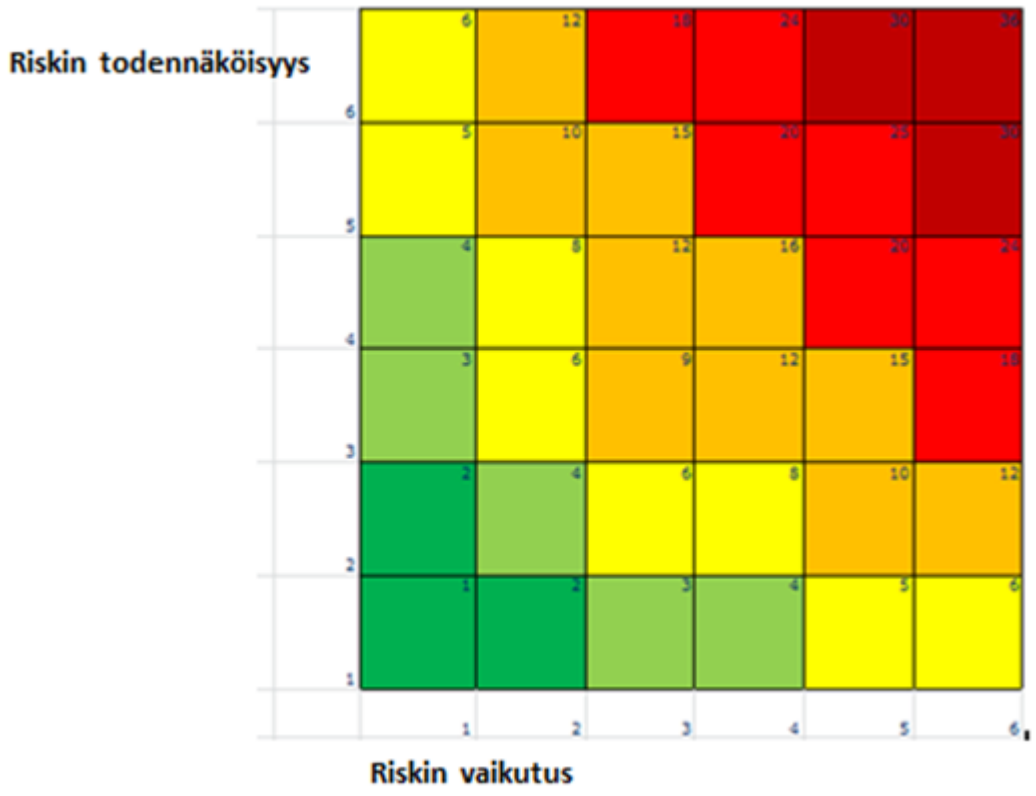
Tässä kirjoituksessa riski määritellään siten, että se liittyy ei-toivottavaan tapahtumaan ja lisäksi tämän ei-toivottavan tapahtuminen ei ole toisaalta varma, mutta sitä ei voida pitää myöskään mahdottomana. Tämä sama ajattelumalli on myös Koskisen (2018, 12) kirjoituksessa.

Kuinka riskejä luokitellaan?

Riskit luokitellaan niiden satunnaisuuden luonteen perusteella usein neljän vastaparin avulla. Nämä vastaparit ovat dynaaminen vs. staattinen, spekulatiivinen vs. puhdas, subjektiivinen vs. objektiivinen, hajautuva vs. systemaattinen. (Koskinen 2018, 15; Havierniková & Kordoš 2018, 1684). Mitä nämä sitten tarkoittavat käytännössä? Dynaamiset riskit ovat sellaisia, jotka muuttuvat niin suhdanteiden kuin olosuhteidenkin mukaan. Staattiset riskit ovat vastaavasti sellaisia, että ne pysyvät samoina olosuhteista riippumatta. Spekulatiivinen riski sisältää negatiivisen tapahtuman lisäksi jonkin hyvän tai hyödyllisen tapahtuman mahdollisuuden. Spekulaatio tapahtuu sitten näiden kahden vaikutuksen välillä. Puhdas riski on sellainen, että riskissä on vain ei-toivutun tapahtuman mahdollisuus. Vakuutettavat riskit ovat yleensä joko puhtaita tai staattisia riskejä. Vastaavasti liikeriskit ovat spekulatiivisia tai dynaamisia. (Koskinen 2018, 16.)

Subjektiivinen riski on yksilön henkiseen tilaan perustuva epävarmuustekijä. Objektiiviseksi riskiksi kutsutaan riskiä, joka on toteutuneen tappion suhteellinen vaihtelu odotetun tappion ympärillä. Tällaisen riksin suuruus määritetään yleensä jollakin tilastollisen hajonnan mittarilla. Hajautuva riski on mahdollista eliminoida hajauttamalla ja vastaavasti systemaattista riskiä ei hajautus pienennä. (Koskinen 2018, 16.)

Kuviossa 1. Riskien vahingollisuus on esitetty riskimatriisissa liikennevalovärein.

Kuvio 1. Riskien vahingollisuus (Kuntaliitto)

Riskien vahingollisuus on luokiteltu siten, millaisen vahingon riski toteutuessaan tuottaa yritystoiminnan näkökulmasta.

1–2: mitätön riski
3–4: pieni riski
5–8: kohtalainen riski
9–16: tuntuva riski
18–25: merkittävä riski
26–36: sietämätön riski (Riskienhallinta radan suunnittelussa 2010, Liite 3.)

Näkökulma riskeihin määräytyy yrityksen toimialan mukaan. Esimerkiksi paikallisella kahvilatoiminnalla riskit ovat erilaisia verrattuna kansainvälistä kauppaa tekevän yrityksen kanssa, jonka pitää ottaa huomioon yhteistyökumppaninsa tai asiakkaansa maakohtaiset olosuhteet. Meldrum (2011) on määritellyt maariskejä kuuden kategorian avulla. Hänen luokituksessaan riskit ovat jaettu seuraavasti:

I Taloudellinen riski
II Kuljetusriski
III Valuuttakurssiriski
IV Sijainti- ja naapuririski
V Hallitsijariski
VI Poliittinen riski

Aineettoman pääoman tunnistaminen ja johtaminen on yksi yritystoimintaan liittyvä riski

Se, kuinka yritykset menestyvät riippuu hyvin pitkälti siitä, millainen henkilöstön osaaminen on, millaiset suhteet ovat asiakkaisiin, liiketoimintaprosesseista sekä immateriaalioikeuksista. Erityisesti kyky hyödyntää tätä kokonaisuutta on merkityksellistä. Mitä tietointensiivisempiä tehtäviä yrityksessä tehdään, sen keskeisempiä ovat aineettomaan pääomaan liittyvät kysymykset. (Kupi, Ilomäki, Talja, Sillanpää, & Lönnqvist 2008, 9.)

Yksilötasolla aineeton pääoma on tietoa ja osaamista. Konkreettisesti tällaisen yksilötasoisen tiedon ja osaamisen arvo realisoituu tilanteessa, jossa esimerkiksi henkilö siirtyy toisen yrityksen palvelukseen. Arvo voi myös realisoitua tilanteessa, jossa on tarve hankkia määrällisesti lisää osaamista tai tehdä osaamisen ylläpitämiseksi investointeja. Vaikka aineettoman pääoman hallitseminen on yksi merkittävä osa yrityksen taloudellisten riskien hallintaa, saattaa tämä jäädä yritysmaailmassa vähäiselle huomiolle. Riski on erityisen suuri juuri PK-yrityksissä, jossa yhdenkin henkilön osaamisella on huomattava merkitys yrityksen eloonjäämisen näkökulmasta. Yrityksen työntekijöiden vaihtuvuuteen ja eläköitymiseen liittyvät riskit ja niiden tunnistaminen ja hallitseminen eivät välttämättä ole kovin hyvin huomioitu yrityksissä. (Mannila 2022.)

Uudistava innovointi on riskaapelia

Yritystoiminta tarvitsee muutosta ja luovaa tuhoa. Luova tuho sisältää riskejä, sillä tuloksesta ei ole etukäteen varmuutta. (Maliranta 2014, 23.) Luova tuho on kuitenkin välttämätöntä yritysten kehittymisen kannalta, sillä paikoilleen pysähtyminen on vielä muutostakin suurempi riski yrityksille. Yritys joutuu esimerkiksi tekemään valinnan kahden erilaisen teknologian välillä ja vasta jälkikäteen tiedetään, tehtiinkö oikea valinta. (Maliranta 2014, 23.) Oivallinen esimerkki on keskustelu, jossa pohditaan vaihtoehtoja autojen käyttövoimalle. Onko tulevaisuuden ”polttoaine” sähkö, vety vai kenties jokin biopolttoaine?

Luova tuho voidaan pilkkoa osiin ja tarkastella näitä osa-alueita yritystoiminnan näkökulmasta. Esimerkiksi millainen on uusien yritysten vaikutus (”markkinoille tulo”), vastaavasti poistuvien yritysten vaikutus ja jatkavien yritysten välillä tapahtuneen työvoiman uudelleen kohdentumisen vaikutus. Tätä voidaan kutsua osuussiirtymävaikutukseksi. Osuussiirtymävaikutus voidaan jakaa kahteen osaan. Ensimmäisenä on uusien työpaikkojen syntyminen ja toisena on vanhojen työpaikkojen tuhoutuminen. Luovan tuhon sanotaan selittävän myös sen, miksi uusia työpaikkoja syntyy samalla kun vanhoja työpaikkoja tuhoutuu. (Maliranta & Määttänen 2014, 1–2.)

Kiinnostava kysymys on, mihin uusia työpaikkoja sitten syntyy ja missä ne tuhoutuvat? Karkeasti ottaen uudet työpaikat syntyvät uusiin yrityksiin sekä toisaalta sellaisiin yrityksiin, jotka lisäävät työllisyyttä. Vastaavasti tuhoutuvat työpaikat löytyvät yrityksistä, jotka poistuvat markkinoilta tai yrityksistä, jotka kyllä jatkavat, mutta ne vähentävät henkilökuntaansa. (Maliranta & Määttänen 2014, 2.)

Margit Mannilalehtori, KTT
SeAMK

Lähteet

Allah, M. A. & Nakhaie, H. (2011). Entrepreneurship and risk–taking. International Conference on E-business, Management and Economics. IPEDR 25, 77-79. Singapore.

Havierniková, K. & Kordoš, M. (2018). Selected risks perceived by SMEs related to sustainable entrepreneurship in case of engagement into cluster cooperation. Entrepreneurship and sustainability Issues 6(4), 1680–1693.

Koskinen, L. (2018). Riskienhallinta ja tietämyksen tasot. (11–28). Teoksessa Ahteensivu, A., Koskinen, L., Kulmala, J. & Havakka, P. (Toim.) (2018). Riskienhallinnan ajankohtaisia teemoja. Tampere University Press. Tampere. Viitattu 26.8.2022. https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/30280/647213.pdf

Kupi, E. Ilomäki, S-K., Talja, H., Sillanpää, V. & Lönnqvist, A. (2008). Aineettoman pääoman riskienhallinta. Riskit ja riskienhallinnan käytännöt yrityksissä. VTT Working Papers 104. Espoo. Viitattu 26.8.2022. https://publications.vtt.fi/pdf/workingpapers/2008/W104.pdf

Maliranta, M. (2014). Innovointi ja ”luova tuho” – erot maiden, toimialojen ja yritysryhmien välillä.

Kansantaloudellinen aikakauskirja 110(1), 20–41. Viitattu 29.8.2022.

https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/09/maliranta1.pd f

Maliranta, M. & Määttänen, N. (2014). Innovointi, luova tuho ja tuottavuus. ETLA Muistio. Viitattu 26.8.2022. https://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Muistio-Brief-25.pdf

Mannila, M. (2022). Aineettoman pääoman tunnistaminen ja johtaminen pk-yrityksissä. Energiaa. Vaasan ammattikorkeakoulun verkkolehti. Viitattu 26.8.2022. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022051034208

Meldrum, D. (2011). Country risk and Foreign direct investment. Business Economics 35(1), 33–40.

Kuntaliitto (2020). Riskien vahingollisuus. Kuntaliitto. Helsinki.

Riskienhallinta radan suunnittelussa. (2010). Liikennevirasto ohjeita 10/2010. Liikennevirasto. Helsinki.